

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Напрямок «Економіка сільського господарства та АПК»

ШИФР «СТЕРВУСТЕР»

НАУКОВА РОБОТА

на тему:

**«МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ СТРАТЕГІЇ
РОЗВИТКУ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА»**

2020

АНОТАЦІЯ

наукової роботи під шифром «STEPBYSTEP»

Наукова робота: 30 сторінок, 8 рисунків, 12 таблиць, 20 джерел.

Метою роботи є розробка науково-обґрунтованих рекомендацій з удосконалення економічного механізму функціонування зернової галузі, організації та методики бухгалтерського обліку виробництва зернових культур із урахуванням вимог вітчизняних і міжнародних стандартів, а також передового досвіду.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *удосконалено* раціональний облік витрат за центрами відповідальності, який може стати науковою основою розробки диференційованих підходів в аграрній політиці; стратегічні альтернативи розвитку зернової галузі, які визначаються значенням у динаміці основних ознак стратегічного позиціонування; державну підтримку виробництва зернових культур, що забезпечить достовірну оцінку та обґрунтованість перспектив галузі; *набули подальшого розвитку*: система наповнення ринку зерном, яка повинна діяти для регулювання пропозиції на ринку і побудована на принципах рівноправності і паритетності; SWOT-аналіз в зовнішньому і внутрішньому середовищі для стратегічного позиціонування аграрного підприємства.

Практична цінність результатів роботи полягає в розробці методичного інструментарію стратегії розвитку зерновиробництва, що забезпечує формування достовірної бухгалтерської інформації та підвищення ефективності функціонування сільськогосподарського виробництва в умовах інтеграції національного ринку в світовий економічний простір.

Робота виконана в рамках держбюджетної науково-дослідної роботи кафедри обліку та оподаткування Львівського національного аграрного університету «Обліково-аналітичне забезпечення інноваційного розвитку АПК».

За результатами роботи опубліковано чотири праці.

Рекомендації, розроблені в процесі дослідження, впроваджені в практичну діяльність аграрних підприємств Городоцького району та Сільськогосподарського товариства з обмеженою відповідальністю «Грімно» Городоцького району Львівської області.

Облік, аналіз, виробництво, зернова галузь, аграрне підприємство, стратегічні альтернативи розвитку галузі, державна підтримка, АПК.

ЗМІСТ

	Ст.
ВСТУП.....	3
1. ТЕОРЕТИКО-ЕМПІРИЧНІ ОСНОВИ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА	5
2. ОБСЕРВАЦІЯ ТА АНАЛІЗ СТАНУ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА.....	10
3. СТРАТЕГІЧНІ АЛЬТЕРНАТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ЗЕРНА.....	19
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ.....	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	29

ВСТУП

В умовах ринкової економіки виникає необхідність інтеграції України у світовий економічний простір, пошуку стійких ніш у реалізації виробленої продукції. Враховуючи ту обставину, що однією з провідних галузей міжнародної спеціалізації країни є сільськогосподарське виробництво, зміцнення позицій на світовому ринку сільськогосподарської продукції є одним із першочергових завдань держави.

Зернове виробництво займає провідне місце в структурі аграрного сектору економіки України. Від рівня ефективності його розвитку залежить добробут населення, гарантування національної продовольчої безпеки, експортні можливості країни. Також Україна є одним з найбільших експортерів зерна в Європі. Для утримання позицій на міжнародній арені з продажу зерна, вітчизняним товаровиробникам необхідно постійно вкладати кошти у підвищення ефективності галузі, запроваджувати інноваційні технології з виробництва конкурентоспроможної продукції.

Зернове виробництво – це галузь, продукція якої завжди була, є і буде одним з найважливіших джерел багатства будь-якої держави. У світовому землеробстві зернові культури постійно домінували, а зерно й нині залишається найважливішим і стратегічним продуктом сільського господарства. Розширення виробництва зерна зумовлюється підвищенням попиту на продукти харчування, збільшені потреби у фуражі для худоби, а також необхідністю поповнення державних страхових запасів і розширення фондів для зовнішньої торгівлі.

Питання стратегії виробництва зернових культур ще не отримало належного висвітлення в економічній літературі, низка проблем залишається малодослідженою і потребує подальшої поглибленої розробки.

Для розкриття поставленої мети в роботі передбачається вирішити такі **завдання** :

- ✓ з'ясувати сутність та узагальнити розроблені вітчизняними і зарубіжними вченими наукові підходи щодо визначення дефініції

«витрати»;

- ✓ провести оцінку сучасного стану виробництва продукції зернових культур та обґрунтувати перспективи розвитку зернової галузі в досліджуваному районі;
- ✓ розробити шляхи вдосконалення організаційно-економічного механізму функціонування зернової галузі;
- ✓ систематизувати практичні рекомендації щодо стратегічних альтернатив розвитку ринку зерна.

Об'єктом дослідження роботи є економічні відносини, які формуються у процесі функціонування і розвитку зернової галузі у сільськогосподарських підприємствах Городоцького району Львівської області.

Предмет дослідження являє собою сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів розвитку виробництва продукції зернової галузі в умовах ринку.

1. ТЕОРЕТИКО-ЕМПІРИЧНІ ОСНОВИ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА

Сільське господарство є галуззю матеріального виробництва, яка виробляє продукцію рослинного і тваринного походження, які, виступають як продукти харчування для населення, так і сировиною для промисловості. Випуск готової продукції, яка призначена для реалізації, і одержання прибутку є головною метою виробничої діяльності підприємства. Діяльність будь – якого підприємства завжди пов'язана з певними витратами матеріальних, трудових, грошових, інформаційних та інших ресурсів на виготовлення, зберігання, транспортування, пакування, фасування, сортування та реалізацію товарів. Сукупність всіх цих витрат і складає поточні витрати підприємства. Тому дуже складним і відповідальним завданням є оптимізувати витрати таким чином, щоб у кінцевому підсумку максимізувати одержаний економічний ефект.

Згідно із твердженнями А. Сміта і Д. Рікардо під витратами розуміли суспільні середні витрати на одиницю продукції. Крім того, витрати визначалися як ціна виробництва з урахуванням рентних платежів [15, 16].

Вивчаючи витрати виробництва суспільства і витрати виробництва підприємства, К. Маркс дійшов висновку, що прибуток (P) створюється не всім авансовим капіталом ($c + v$), а лише його змінною частиною (v), тобто робочою силою. При дослідженні цієї проблеми К. Маркс абстрагувався від коливання цін навколо вартості та зміни витрат залежно від кількості виготовленої продукції [9].

Згідно Методичних рекомендацій з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств, затверджених наказом Міністерство аграрної політики України від 18.05.2001р. № 132, витратами звітного періоду визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені [10].

Питання сутності витрат, його ефективності та регулювання вивчалися багатьма вченими економістами-аграрниками (табл.1.1).

Таблиця 1.1

Наукові підходи щодо визначення дефініції «витрати»

№	Автор	Сутність поняття «витрати»
1.	Бутинець Ф.Ф.[3]	Витрати – це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, що призводять до зменшення власного капіталу (за виключенням зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками)
2.	Шумило Ю.О.[19]	Витрати, як економічне поняття, характеризує процес використання ресурсів підприємством у виробництві продукції з метою отримання економічної вигоди та зростання вартості капіталу
3.	Дробязко С.І.[7]	Витрати, це сукупність ресурсів усіх видів, виражена в єдиному грошовому вимірнику, згрупована за відповідними ознаками та використана в основних бізнес-процесах для досягнення поставлених задач
4.	Бондаренко Т.Ю.[2]	Витрати - це достовірно оцінена величина економічних ресурсів, споживання яких призводить до змін у складі активів та зобов'язань та сприяє досягненню цілей діяльності підприємства у врахуванні ресурсної природи витрат та наголошенні на ефективності як обов'язкової умови їх здійснення
5.	Черткова Н.О.[20]	Витрати – це вартість усіх матеріалів та послуг, що витрачаються
6.	Костякова А.А.[8]	Витрати – використання тільки тих ресурсів, які при визначенні прибутку суб'єктом господарювання розглядаються відповідно до доходів за звітний період
7.	Сук Л.К.[18]	Процес перетворення грошей на ресурси має характер витрачання й називається «витрати».
8.	Погорелов Ю.С.[13]	Витрати з бухгалтерської точки зору вказують на змінення активів і збільшення зобов'язань підприємства й орієнтовані на розрахунок його фінансового результату

Проведений нами аналіз наукових праць, дозволяє зробити висновок, що поняття «витрат» науковці трактують по-різному, проте вкладають однаковий зміст у своє трактування, тобто тлумачать витрати як використання економічних ресурсів, причому автори Костякова А.А. та Погорелов Ю.С. прямо наголошують на їх відповідності доходам, задля яких вони понесені. Відповідно до принципу відповідності нарахування доходів і витрат у фінансовій звітності [13] витрати як економічна категорія, що

міститься у фінансовій звітності, повинні відповідати доходам, задля яких вони понесені – тому з цим не можливо не погодитись.

Формування інформації про витрати підприємства та їх розкриття у фінансовій звітності регламентується Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» [14]. Згідно із ним витрати відображаються у бухгалтерському обліку одночасно зі зменшенням економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшенням зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення власного капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками).

Згідно з П(С)БО 16 «Витрати» витратами визнаються критерії які відображені на рис. 1.1.

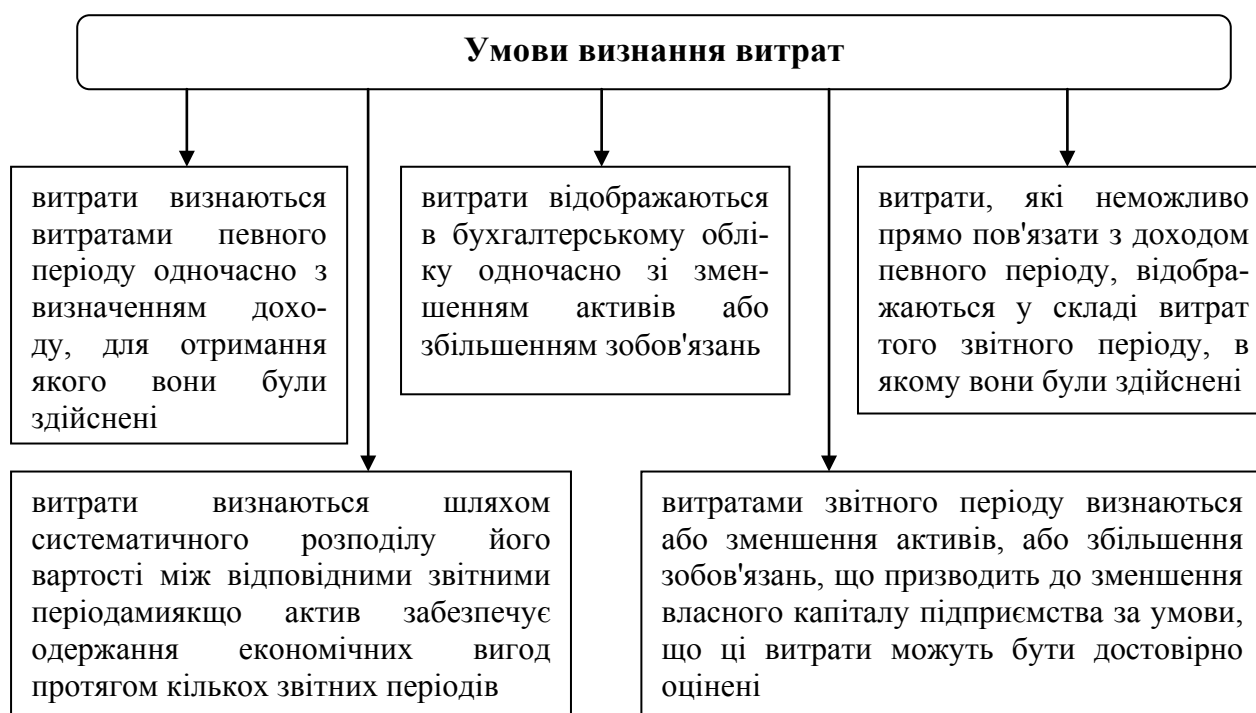

Рис.1.1. Критерії визнання витрат*

*Джерело: розроблено автором на основі [14].

Витратами не визнаються: попередня (авансова) оплата запасів, робіт, послуг, погашення одержаних послуг, інші зменшення активів або збільшення зобов'язань, що не відповідають ознакам, наведеним у пункті 6

цього Положення, витрати, які відображуються зменшенням власного капіталу відповідно до П(С)БО.

Варто також зазначити, що П(С)БО, так само як і МСБО не визначають порядок ведення бухгалтерського обліку. Вони описують лише загальні правила оцінки та подання інформації у фінансових звітах. (табл.1.2).[11,12,14]

Таблиця 1.2

Порівняльна характеристика витрат згідно П(С)БО та МСБО

Ознака порівняння	П(С)БО	МСБО
Стандарт який регламентує	П(С)БО 16 «Витрати», НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	Єдиного спеціалізованого стандарту немає
Визначення терміну	Витрати – зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов’язань, які призводять до зменшення власного капіталу	Витрати – це зменшення економічних вигід протягом звітного періоду, що відбувається у формі відтоку або зменшення активів або збільшення зобов’язань, які ведуть до зменшення капіталу, не пов’язаних з його розподілу між учасниками акціонерного капіталу
Класифікація та групування витрат	Витрати класифікуються в залежності від виду діяльності, від якого вони виникли по економічним елементам і статтям витрат. А також виділяють прямі й непрямі витрати, змінні й постійні, одноелементні і комплексні, поточні витрати, витрати минулих і майбутніх періодів, продуктивні, не продуктивні витрати	МСБО виходять із існування загальноприйнятої практики розмежування в звітності статей витрат, які виникають в процесі звичайної діяльності та статтями витрат, які не пов’язані із звичайною діяльністю
Визначення витрат	Витрати визнаються у звітності в момент вибуття активу або збільшення зобов’язання, які призводять до зменшення власного капіталу підприємства, на основі систематичного та раціонального їх розподілу протягом тих звітних періодів, коли надходять відповідні економічні вигоди	По МСБО витрати визнаються на основі безпосереднього зіставлення між понесеними витратами і прибутками по конкретних статтях доходів, що припускає одночасне визнання прибутків і витрат, що виникають безпосередньо і спільно від одних і тих же операцій або інших подій
Оцінка витрат	У П(С)БО відсутні спеціальні, викладені в окремо узятому стандарті, правила відносно оцінки витрат організації, але стандарти указують на деякі особливості оцінки витрат	У МСФЗ відсутні спеціально викладені в окремому стандарті правила відносно оцінки витрат організації, але в деяких стандарти, містяться положення, що визначають оцінку відповідних витрат, що визначаються і звіті про прибутки і збитки

Саме від рівня й динаміки витрат значною мірою залежать фінансові результати діяльності підприємств та їх структурних підрозділів, тому досить вагомим інструментом у досягненні високого економічного результату на підприємстві виступають управління витратами. Ефективне управління витратами потребує належним чином організованого їх обліку.

В бухгалтерському обліку витрати відображаються при дотриманні певних умов, які ми висвітлили на рис. 1.3.

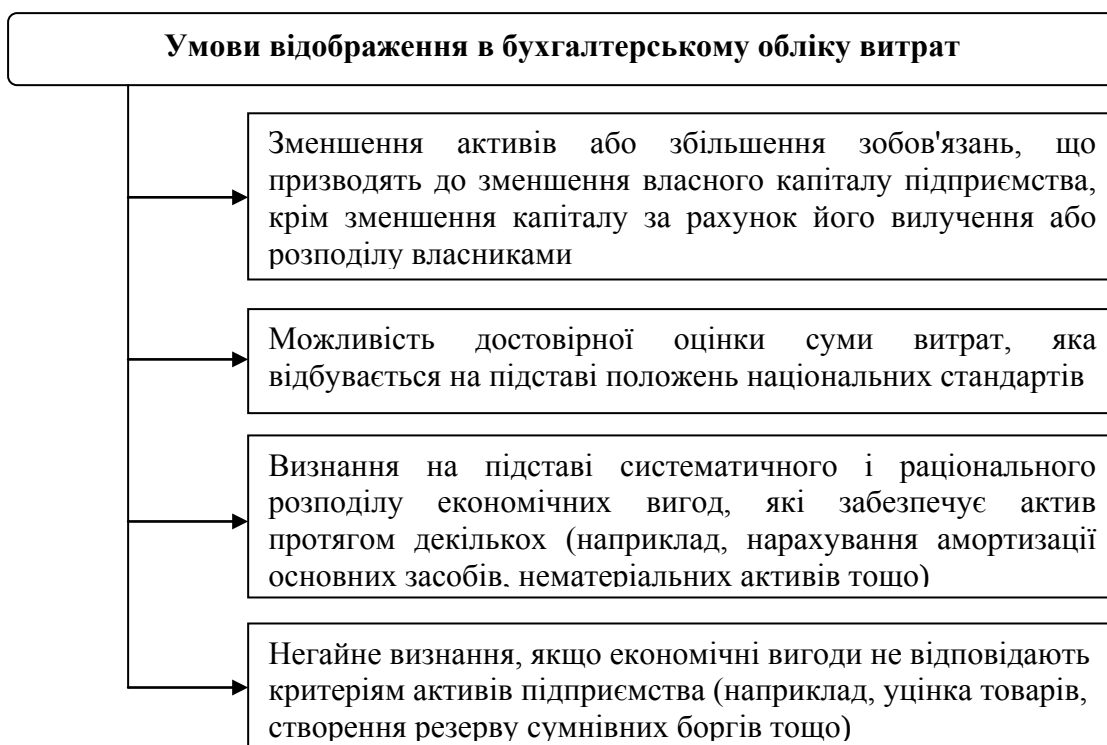

Рис.1.3. Умови відображення в бухгалтерському обліку витрат*

*Джерело: розроблено автором на основі [14].

Якість облікової роботи формує імідж підприємства. Оперативність та достовірність бухгалтерської інформації – основа сучасного ефективного управління. Дана теза повністю, у повній мірі поширюється й на облік у зерновій галузі.

2. ОБСЕРВАЦІЯ ТА АНАЛІЗ СТАНУ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА ГОРОДОЦЬКОГО РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Городоцький район — район Львівської області в Україні з районним центром у місті Городок, який було утворено 1939 року. Район розташований у західній частині Львівщини. Для розвитку сільського господарства Городоцький район має достатній ресурсний потенціал (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Ресурсний потенціал Городоцького району Львівської області, 2016-2018 рр.

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2018 р. до 2016 р., %
Територія, тис.км ²	727	727	727	100,0
Площа с.-г. угідь, тис.га	56,2	56,7	55,2	98,2
У т.ч. рілля	37,0	37,2	36,8	99,5
Кількість населення, тис. осіб	69,256	69,194	69,129	99,8
Працездатне населення, тис. осіб	42,4	40,8	41,4	97,6
Безробітні, осіб	471	496	537	114,0
Рівень безробіття, %	0,7	1,1	0,8	0,1
Ринок праці осіб	1402	1417	1439	102,6

Згідно даних таблиці, ресурсний потенціал Городоцького району Львівської області суттєвих змін не зазнав. Загалом є підстави стверджувати, що в сільському господарстві реформування починає забезпечувати позитивний результат.

Для економічної характеристики Городоцького району у таблиці 2.2 наведено динаміку основних економічних показників фінансово-господарської діяльності підприємств за період 2016-2018 рр.

Аналізуючи дану таблицю ми бачимо, що фінансово-господарська діяльність сільськогосподарських підприємств Городоцького району за досліджуваний період є ефективною. Підтвердженням цього є зростання прибутку в 2018 р. в порівнянні з 2016 р. на 11075 тис.грн. та ріст рівня рентабельності, який в 2018 р. становив 189,5%.

Таблиця 2.2

**Основні економічні показники фінансово-господарської діяльності
Городоцького району Львівської області, 2016-2018 рр.**

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2018 р. +/- до 2016 р.
Середня чисельність працівників, чол.	99	88	208	109
в т.ч. в рослинництві	74	25	145	71
в тваринництві	25	63	63	38
Виручка від реалізації продукції, тис.грн.	30527,0	60852,0	187784,0	157257,0
Чистий дохід від реалізації, тис.грн	30527,0	60852,0	187784,0	157257,0
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн.	28703,0	49036,0	73339,0	44636,0
Валовий прибуток(збиток) тис.грн	1824,0	11816,0	114445,0	112621,0
Адміністративні витрати, тис.грн	-973,0	-4034,0	-3000,0	-2027,0
Витрати на збут, тис.грн	-	-	-62,0	-
Інші операційні витрати, тис.грн	-1132,0	-2141,0	-12011,0	-10879,0
Інші доходи, тис.грн	704,0	506,0	372,0	-332,0
Фінансові витрати, тис.грн	-28,0	-86,0	-878,0	-850,0
Дебіторська заборгованість, тис.грн.	4368,0	26680,0	128838,0	124470,0
Кредиторська заборгованість, тис.грн.	4768,0	21550,0	12185,0	7417,0
Наявність запасів, тис.грн	23566,0	50753,0	163831,0	140265,0
Наявність необоротних активів, тис. грн.	11265,0	12706,0	17643,0	6378,0
Прибуток (збиток), тис.грн	70,0	5485,0	11145,0	11075,0
Рівень рентабельності, %	0,5	32,3	189,5	189,0
Урожайність зернових, ц/га	30,6	63,2	44,8	14,2
Середньорічний надій молока на одну корову, кг	2107,8	2351,0	2347,8	240,0

Оскільки об'єктом дослідження в роботі є виробництво зернових культур, то необхідним є проведення аналізу даної ділянки в розрізі таких складових як валовий збір, площа посіву та урожайність.

Валовий збір – вихід усієї продукції з посівної площі або добуток посівних площ на урожайність культур. Його динаміка свідчить про стан галузі в цілому та тенденції розвитку сільськогосподарського підприємства. Аналіз динаміки валових зборів зернових культур сільськогосподарських підприємств Городоцького району подано у таблиці 2.3.

Аналізуючи дані таблиці 2.3, ми бачимо, що спостерігається негативна тенденція зменшення валового збору зернових культур упродовж останніх три роки, за винятком ячменю ярого та озимого, валовий збір якого зріс на 2085 ц та на 1603 ц відповідно.

Таблиця 2.3

**Аналіз динаміки валових зборів зернових культур
сільськогосподарських підприємств Городоцького району
Львівської області, 2016-2018 рр.**

Культури	Роки			2018 р. +/- до 2016 р.
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	
Зернові культури всього:	77973	153631	56694	-21279
з них: <i>Озимі зернові</i>	40881	20684	23595	-17286
у т.ч.:				
Пшениця	35884	15995	17506	-18378
Ячмінь	4157	3995	5760	1603
Жито	840	694	329	-511
<i>Ярі зернові</i>	37092	132947	33099	-3993
у т.ч.:				
Пшениця	2304	103	-	-
Ячмінь	1702	909	3787	2085
Гречка	452	-	90	-362
Кукурудза на зерно	30742	129752	26986	-3756
Горох	-	-	2236	-
Овес	1892	2183	-	-

Валовий збір залежить від двох факторів першого порядку: посівної площі та урожайності. В таблиці 2.4 проведемо аналіз даних показників за досліджуваний період.

Таблиця 2.4

**Аналіз посівних площ та урожайності зернових культур
підприємств Городоцького району Львівської області, 2016-2018 рр.**

Культури	Роки			2018 р. +/- до 2016 р.
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	
Площа посіву, га				
Зернові культури всього:	2547	2429	1265	-1282
з них:				
Озимі зернові	1354	664	635	-719
Ярі зернові	1193	1765	630	-563
Частка зернових культур у посівній площі,%	85,0	79,8	45,1	-39,9
Урожайність, ц/га				
Зернові культури	30,3	63,2	44,8	14,5
з них:				
Озимі зернові	30,2	31,2	37,2	7,0
Ярі зернові	31,1	75,3	52,5	21,4

Аналізуючи таблицю 2.4, можна стверджувати про зменшення посівних площ, що були виділені під посів зернових культур в 2018 р. на 1282 га в порівнянні 2016 р. Показники урожайності зернових культур за звітний період у Городоцькому районі є не високими, що свідчить про задовільний рівень технологічної ефективності вирощування зернових культур.

Негативна тенденція зниження обсягу виробництва зумовлена насамперед підвищенням урожайності у 2018 р. в порівнянні з 2014 р. та зменшенням посівних площ озимих зернових майже удвічі (рис. 2.1).

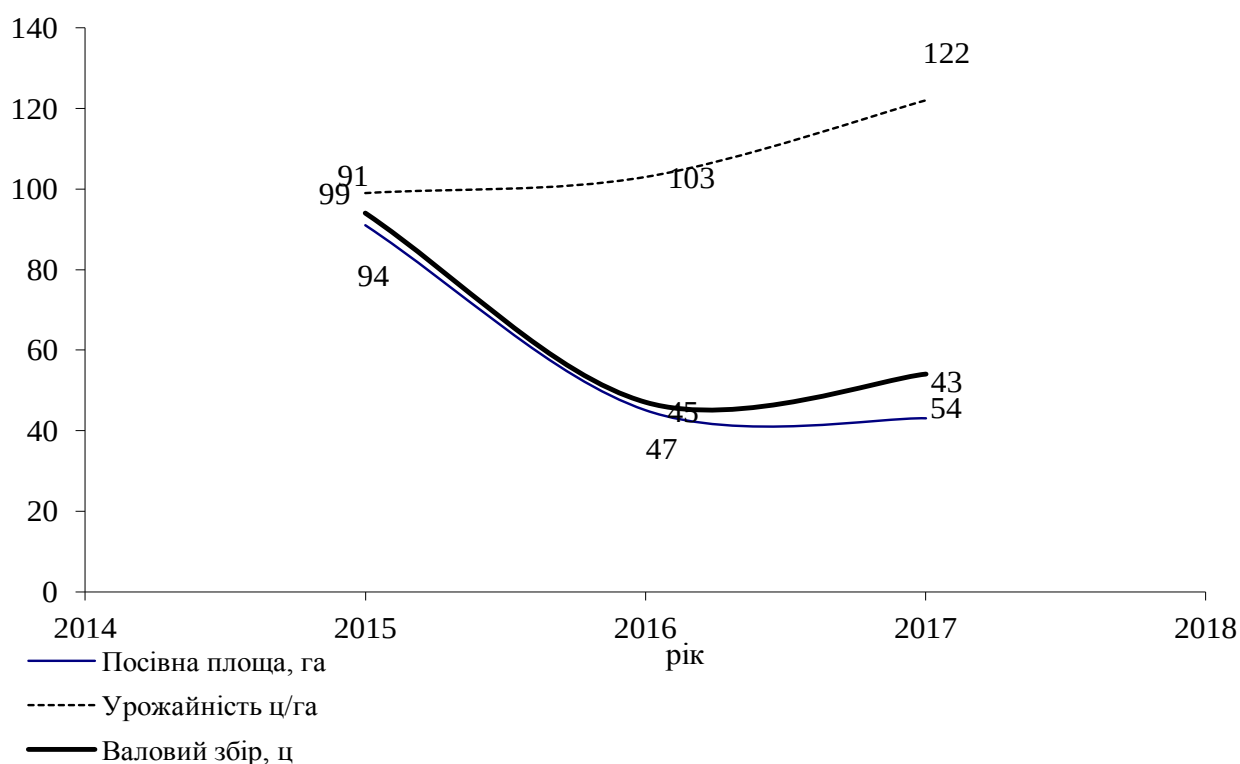

Рис. 2.1. Зміна обсягів виробництва озимих зернових у 2014-2018 рр., %

Виконання плану валових зборів аналізують за окремими культурами та їх групами, порівнюючи фактичні валові збори з плановими в абсолютних величинах, визначають відхилення від плану по культурах – рівень виконання плану. Для використання впливу того чи іншого фактора на обсяг

валового збору зерна в звітному 2018 р. в порівнянні з базовим 2016 р. проведено порівняльний аналіз.

На відхилення від базового періоду валового виробництва по групі зернових культур впливають: кількісний фактор - площа посіву, якісний - урожайність. Щоб виявити вплив цих факторів розглянемо таблицю 2.5.

Таблиця 2.5

Вплив факторів на валовий збір зернових культур, 2016 та 2018 рр.

Показник	2016 р.	2018 р.	Відхилення, +/-
Площа посіву	2547	1265	-1282
Урожайність, ц/га	30,3	44,8	14,5
Валовий збір, ц	77973	56694	-21279
Відхилення валового збору за рахунок зміни:			
- площі посіву	X	X	-38845
- урожайності	X	X	18343

За даними розрахунками, ми встановили, що зі зменшенням площі посіву на 1282 га та зростанням урожайності на 14,5 ц/га, валовий збір зменшився на 38845 ц та на 18343 ц збільшився за рахунок урожайності.

Величина виробничих витрат з розрахунку на одиницю посівної площі зернових свідчить про рівень інтенсивності зерновиробництва. Зростання цього показника є позитивним явищем. Воно свідчить про покращення ресурсного забезпечення галузі, що є необхідною умовою її розвитку. Водночас необхідно проаналізувати ефективність виробничих витрат в цілому й витрат окремих видів ресурсів зокрема.

Основні дані про динаміку витрат на виробництво зерна та його собівартість у сільськогосподарських підприємствах району наведені в таблиці 2.6.

Аналізуючи дані таблиці 2.6 бачимо, що загальний обсяг витрат на вирощування зернових культур у господарствах Городоцького району протягом останніх трьох років зменшився, що є наслідком зменшення площі посіву під зернові культури.

Таблиця 2.6

**Рівень витрат на виробництво зерна Городоцького району
Львівської області, 2016-2018 рр.**

Показник	2016р.	2017р.	2018р.	2018р. у % до 2016р.
Обсяг витрат, тис.грн	12387,5	19635,6	10838	87,5
На 1 га ріллі, грн.	4863,6	6189,1	8567,6	176,2
Витрати на 1 га зернових, грн у т.ч.:пшениця	5999,3	4955,3	7340,0	122,3
Жито	3526,6	2746,4	3538,5	100,3
Кукурудза на зерно	4411,4	10026	11665,7	264,4
Ячмінь	2706,6	3865,9	7410,4	273,8
Овес	3018,5	2414,6	-	-
Собівартість 1 ц зерна, грн. у т.ч. пшениця	199,3	148,1	189,5	95,1
Жито	126,0	110,8	139,8	110,9
Кукурудза на зерно	118,5	124,6	190,2	160,5
Ячмінь	103,9	676,6	208,8	201,0
Овес	129,2	136,1	-	-
Частка витрат галузі у витратах на виробництво продукції рослинництва, %	83,4	83,6	22,6	27,1
Частка витрат галузі у загальних витратах на виробництво с.г. продукції, %	33,3	42,9	14,5	43,5

Будь-яке аграрне підприємство в процесі своєї діяльності здійснює матеріальні, грошові і трудові витрати на просте і розширене відтворення основних фондів і оборотних засобів, виробництво і реалізацію продукції, соціальний розвиток трудового колективу тощо. Структуру витрат на виробництво основного виду зерна – пшениці подамо в таблиці 2.7.

У структурі витрат на виробництво пшениці найбільшу питому вагу займають добрива - 34,8%. Для посіву пшениці сільськогосподарські підприємства досліджуваного району, здебільшого, використовують насіннєвий матеріал власного виробництва, тому величина витрат оцінена за його собівартістю та становить 956,6 тис. грн, яка у порівнянні з 2017 р. зросла на 374,9 тис.грн.

Таблиця 2.7

**Аналіз структури витрат на виробництво пшениці
сільськогосподарських підприємств Городоцького району
Львівської області у 2017 та 2018 рр.**

Елементи затрат	2017 р.		2018 р.	
	Витрати на 1 га посівів, тис.грн	Структура %	Витрати на 1 га посівів, тис.грн	Структура, %
1	2	3	4	5
Прямі матеріальні витрати	3739,1	100,0	5965,7	100,0
в т.ч. насіння та посадковий матеріал	581,7	15,6	956,6	16,0
мінеральні добрива	1368,4	36,6	2553,1	42,8
Нафтопродукти	932,6	24,9	1357,7	22,8
оплата послуг і робіт сторонніх організацій	232,5	6,2	581,0	9,7
решта матеріальних витрат	623,9	16,7	517,3	8,7
Прямі витрати на оплату праці	323,9	100,0	335,0	100,0
Інші прямі витрати та загально-виробничі витрати, всього	891,7	100,0	1039,4	100,0
з них амортизація необоротних активів	332,0	37,2	124,1	11,9
відрахування на соціальні заходи	120,0	13,5	227,2	21,9
решта ін. прямих та загально-виробничих витрат	439,7	49,3	688,1	66,2

Основним показником соціальної ефективності виробництва продукції є рівень оплати праці зайнятих у галузі працівників. Видатки на оплату праці з розрахунку на 1 га посівів пшениці у Городоцькому районі у 2018 р. в порівнянні з попереднім роком зазнали незначних змін.

Вироблене сільськогосподарським підприємством зерно має різне цільове призначення і використовується для реалізації різними каналами. У Городоцькому районі значна частина виробленого зерна реалізовується. Певну його частину використовують для виробництва кормів - в основному використовується насіннєвий матеріал власного виробництва, але періодично закупається деяка кількість насіння.

Динаміка отриманих фінансових результатів від реалізації зерна вказує на позитивні тенденції підвищення ефективності функціонування зернової галузі у районі за досліджуваний період (табл.2.8).

Таблиця 2.8

**Результати реалізації зерна сільськогосподарських підприємств
Городоцького району Львівської області, 2016-2018 рр.**

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2018р. до 2016р., %
Обсяг реалізації, ц	29914	181872	38256	127,9
Середня ціна реалізації 1 ц, грн	119,0	184,6	259,5	218,1
Виручка від реалізації, тис.грн.	3560,1	33572,4	9928,2	278,9
Повна собівартість реалізації, тис.грн.	4040,8	27917,6	8642,1	213,9
в т.ч. 1 центнера, грн.	135,1	184,6	225,9	167,2
Прибуток (збиток) від реалізації, тис.грн	-480,7	5654,8	1286,1	X
Рівень рентабельності, %	-0,1	20,3	14,9	X

Аналіз рівня товарності та рентабельності за видами зернових культур господарств Городоцького району Львівської області подамо в табл.2.9.

Таблиця 2.9

**Аналіз рівня товарності та рентабельності за видами зернових
культур, 2016-2018рр.**

Культура	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2018р. до 2016р., %
Рівень товарності, %				
Пшениця	19,8	222,4	89,5	452,0
Ячмінь	36,3	63,9	77,0	212,1
Жито	89,6	96,3	90,9	101,5
Гречка	154,6	-	-	-
Кукурудза на зерно	53,7	108,2	50,0	93,1
Овес	119,4	87,5	-	-
Горох	-	-	64,5	-
Рівень рентабельності, %				
Пшениця	0,7	4,0	24,3	3471,4
Ячмінь	115,6	2,0	20,6	17,8
Жито	-12,2	6,0	16,1	X
Гречка	-24,6	127,3	-	-
Кукурудза на зерно	-23,7	28,7	2,6	X
Овес	3,1	-5,3	-	-
Горох	-	-	36,0	-

Як видно з таблиці, найбільше у 2018 р. було одержано доходів від реалізації жита, друге місце посідає реалізація продукції пшениці, а найменша частка доходів припадає на реалізацію кукурудзи на зерно – 50,0

%. Рівень рентабельності в розрізі видів зернових культур має тенденцію до зростання.

В цілому, сільськогосподарські підприємства Городоцького району характеризуються задовільними показниками ефективності функціонування зернової галузі. Однак, реалізація заходів, направлених для їх підвищення, є об'єктивною необхідністю, інакше підприємства не матимуть економічних стимулів продовжувати вирощувати зернові культури.

3. СТРАТЕГІЧНІ АЛЬТЕРНАТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ЗЕРНА

У сільськогосподарських підприємствах кількість об'єктів обліку витрат рослинництва, як правило, досить велика через наявність структурних підрозділів, обслуговуючих (допоміжних) виробництв та особливостей технологічних процесів при виробництві окремих видів продукції тощо.

Проведене дослідження практичної діяльності суб'єктів господарювання Городоцького району Львівської області довело, що в більшості випадків підставою для виокремлення об'єктів обліку в рослинництві слугує площа посіву. Проте, обґрунтування розподілу витрат на три групи (змінні, умовно-змінні, постійні) доводить, що даний критерій виокремлення об'єктів обліку є не завжди достовірним.

При виокремленні об'єктів обліку слід враховувати той факт, що в сільських господарствах продукція не виробляється, а вирощується, тобто отримується в результаті застосування технологій з метою впливу на живі організми – рослини, тобто в результаті виробництва продукції рослинництва отримуються різні види продукції: основна, побічна та супутня, що також доцільно враховувати при виокремленні об'єктів обліку.

Зважаючи на сучасні об'єкти обліку, що застосовуються на практиці суб'єктами господарювання та враховуючи вищесказане, пропонуємо об'єктами обліку витрат рослинництва вважати, виходячи з ієрархічного рівня побудови обліку витрат, наступні:

- ✓ центр відповідальності (центр витрат);
- ✓ сільськогосподарські культури, види робіт, види продукції;
- ✓ цикли (періоди) виробництва;
- ✓ технологічні процеси виробництва;
- ✓ технологічні операції;
- ✓ статті витрат з поділом на змінні, умовно-змінні та постійні.

Удосконалення побудови обліку та контролю витрат на виробництво продукції рослинництва зображено на рисунку 3.1.

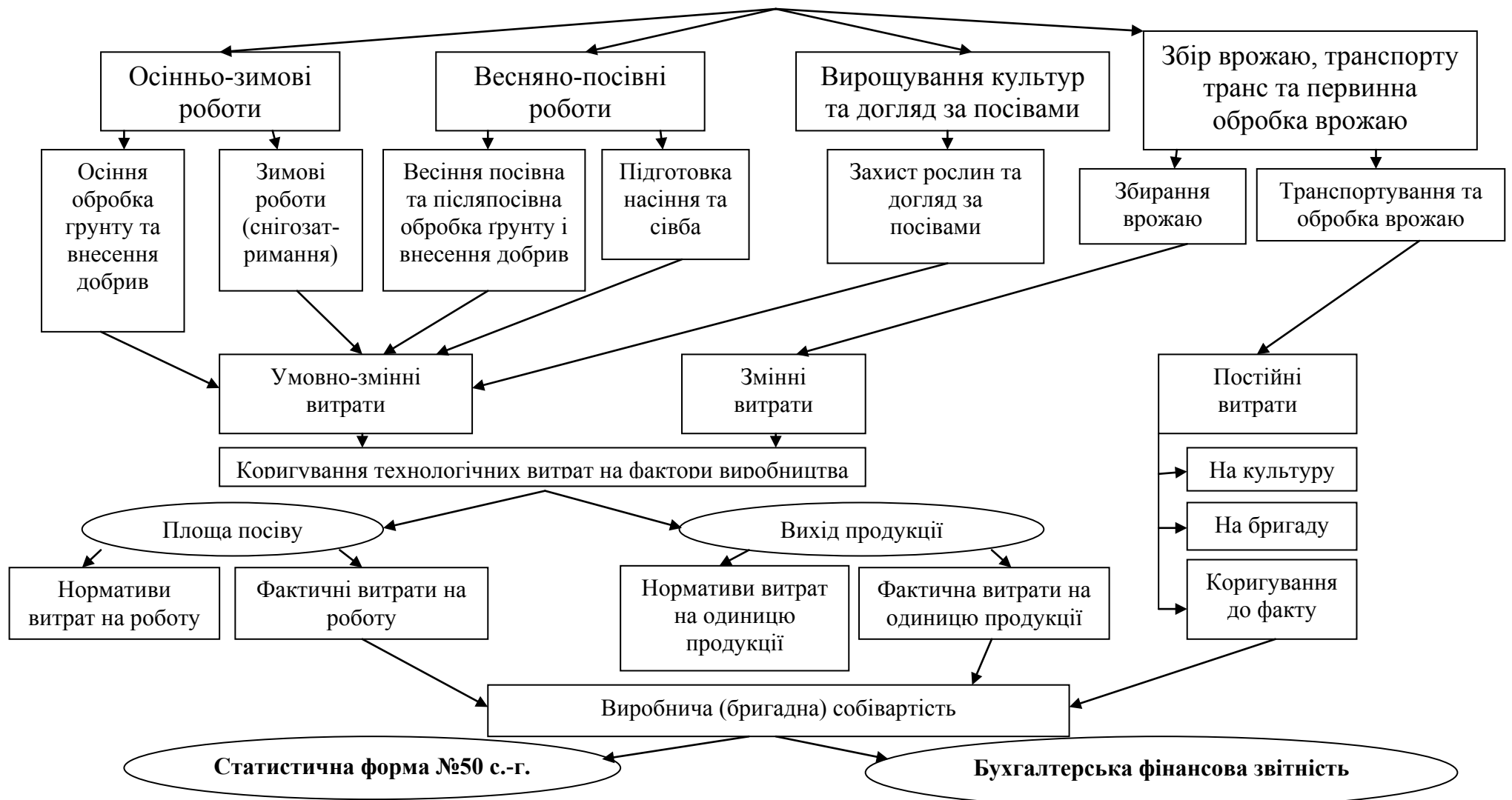

Рис.3.1. Удосконалення побудови обліку витрат на виробництво продукції рослинництва*

*Джерело: розробка автора

У теоретичному аспекті і практичному також, ринок зернових культур, як і кожен з них для конкретного товару, має свою структуру, специфічні властивості і протиріччя, характер яких змінюється залежно від умов, у яких функціонує виробництво зернових культур.

У концептуальному плані виходимо з того, що повинна існувати сукупність пов'язаних економічно й інфраструктурно ринків. Вони мають бути поєднані між собою й утворити єдиний ринок зернових культур. Даний ринок органічно повинен поєднуватися з ринком землі. Одночасно вважаємо, що повинна діяти схема наповнення ринку зерном для регулювання пропозиції (рис.3.2).

У ринкові процеси активно включились різні комерційні структури, посередники, що призвело до сповільнення просування зерна на ринок. Як результат – невиправданий зростання ціни.

Ринок передбачає обіг певних сум грошових коштів, тому уваги вимагає справедливо включений у схему ринок грошей. У сфері виробництва зернових культур це повинні бути вкладення в новації, особливо нові сорти насіння.

Практичну роботу з відродження ринку зерна за рекомендованою схемою слід починати з внутрішнього ринку, де повинна бути трансформація існуючих нерегульованих у принципово нові, регульовані державою. Для цього треба задіяти агропромислові біржі, ринки технологій та трансферів.

При визначення стратегічних альтернатив розвитку ринку зерна слід здійснити аналіз та оцінку зовнішнього та внутрішнього середовища суб'єктів ринку. При цьому визначають основні елементи зовнішнього і внутрішнього середовища.

З цією метою проведемо SWOT-аналіз, який описує зв'язки між сильними і слабкими сторонами підприємства, з одного боку, та загрозами і можливостями у зовнішньому оточенні, з іншого, і встановлює їх парні комбінації.

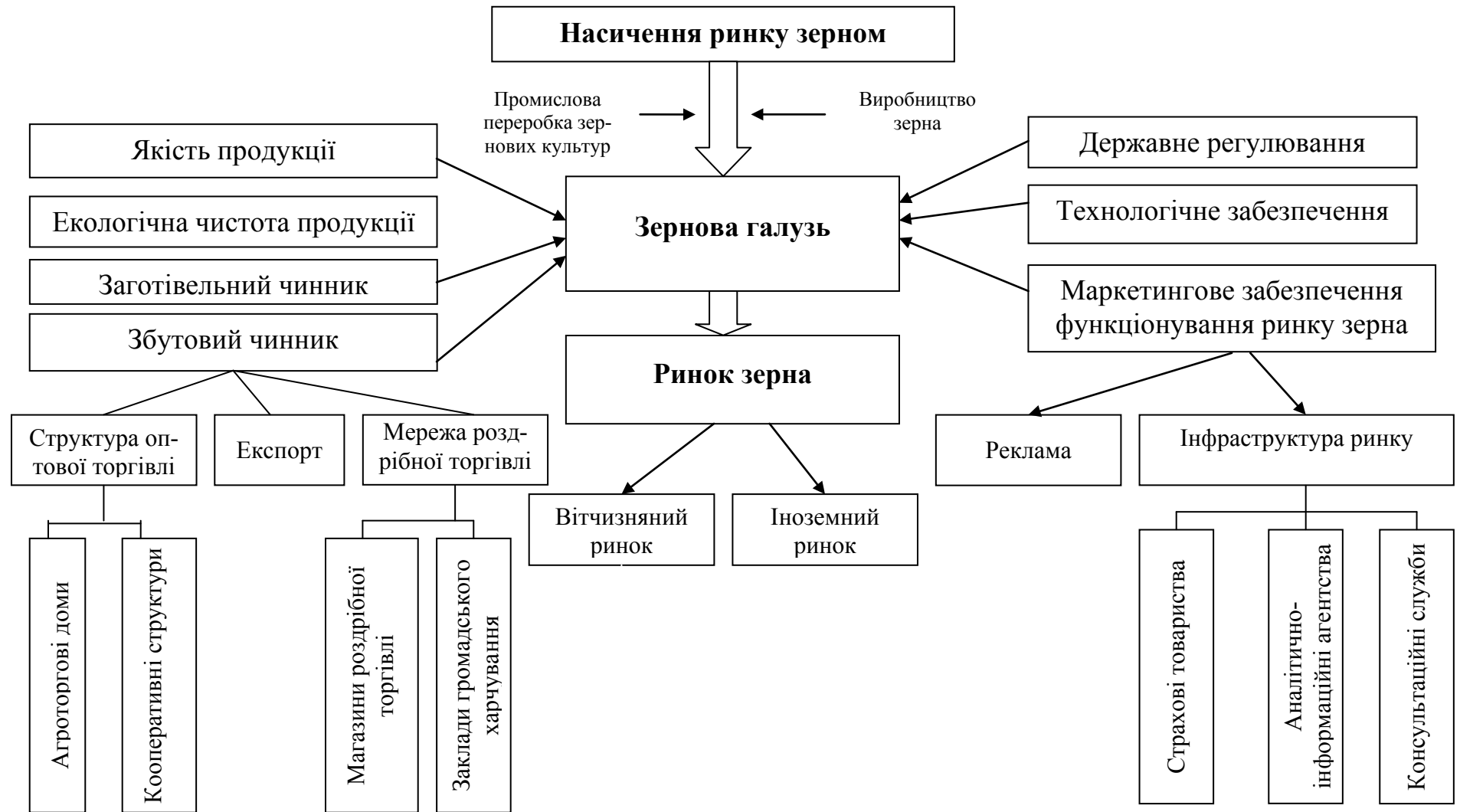

Рис. 3.2. Схема наповнення ринку зерном*

* Джерело: розробка автора

Для проведення SWOT-аналізу обрано СТзОВ «Грімно» Городоцького району Львівської області.

Співвідношення чинників зовнішнього та внутрішнього середовища за допомогою SWOT-аналізу відображено на рисунку 3.3.

Внутрішнє середовища	
Сильні сторони - Реалізація посадкового матеріалу зернових культур - Наявність кваліфікованого та компетентного кадрового потенціалу - Значна відносна частка ринку - Вигідне географічне положення	Слабкі позиції - Відсутність структурний підрозділів з маркетингу - Невідповідність стандартам якості - Низька ділова активність - Недостатній рівень фінансових ресурсів - Нестійке фінансово-економічне становище - Низький рівень рентабельності - Низький рівень екологізації виробництва - Зношеність обладнання - Вузька виробнича спеціалізація - Недостатнє володіння інформацією про ринок
Зовнішнє середовище	
Можливості - Вертикальна інтеграція - Можливість виходу на нові ринки	Загрози - Високий рівень конкуренції через лібералізацію зовнішньоекономічних зв'язків - Мінливість і недостатність нормативно-правової бази - Високий рівень інфляції - Відсутність інвестиційних та інноваційних проектів - Неефективна цінова політика - Скорочення внутрішнього попиту через низький рівень платоспроможності населення

Рис. 3.3. SWOT-аналіз середовища СТзОВ «Грімно»*

*Джерело: розробка автора

На підставі проведеного SWOT-аналізу нами було розроблено функціональні стратегії стабілізації зернової галузі Городоцького району Львівської області (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Стратегічні альтернативи розвитку зернової галузі

Стратегічна альтернатива	Цільове призначення та заходи щодо реалізації
Технологічна	Екологізація виробництва за рахунок проведення заходів, пов'язаних з комплексним відродженням родючості землі: боротьба з ерозією ґрунтів, вапнування, гіпсування, дотримання сівозмін та агротехнологічних норм обробітку ґрунту, використання сидератів Зміцнення матеріально-технічної бази зернових господарств Впровадження енерго-, ресурсоощадних та екологічно чистих технологій виробництва та переробки зернових культур
Продуктова	Зниження виробничих витрат на вирощування зернових культур та збільшення урожайності за рахунок використання нових сортів насіння та гібридів Підвищення якості зернових культур
Ринкова	Створення ринку інформаційних ресурсів та інформаційного забезпечення на основі впровадження маркетингу Створення цивілізованого внутрішнього ринку зерна Забезпечення виведення зерна на зовнішні ринки Лібералізація господарських ринків
Забезпечувальна	Забезпечення господарств якісним насінням, добривами в оптимальні терміни Досягнення збалансованості виробництва та переробної сфери Повна відмова від давальницьких схем Формування зон посіву зернових для кожного переробного підприємства та концентрація зернових підприємств у сприятливих для вирощування зернових культур ґрунтово-кліматичних зонах Впровадження дотацій за виробництво зернових культур та захист і підтримка вітчизняного сільськогосподарського виробництва Відновлення (встановлення) цінового паритету цін між сільським господарством та промисловістю Проведення земельної реформи Розвиток соціальної інфраструктури села

Зазначені стратегії визначаються значенням у динаміці основних ознак стратегічного позиціонування: продукт, ринок, становище всередині галузі, технологія, конкуренція – і дозволять зерновій галузі забезпечити подальше його функціонування.

В економічній науці певна увага приділяється математичним способам пошуку рівня беззбитковості виробництва різних видів сільськогосподарської продукції, у тому числі й стосовно виробництва продукції зернових культур [6].

Згідно з цим, беззбитковий урожай виражається за формулою:

$$Y_{\delta} = \frac{C_n Y_n}{C_p},$$

де C_n – повна планова собівартість одиниці продукції, грн/ц;

Y_n – плановий (прогнозований) урожай, ц/га;

C_p – ціна реалізації, грн/ц.

Розрахунок беззбитковості виробництва пшениці озимої у Городоцькому районі за різної врожайності подано на рис. 3.4.

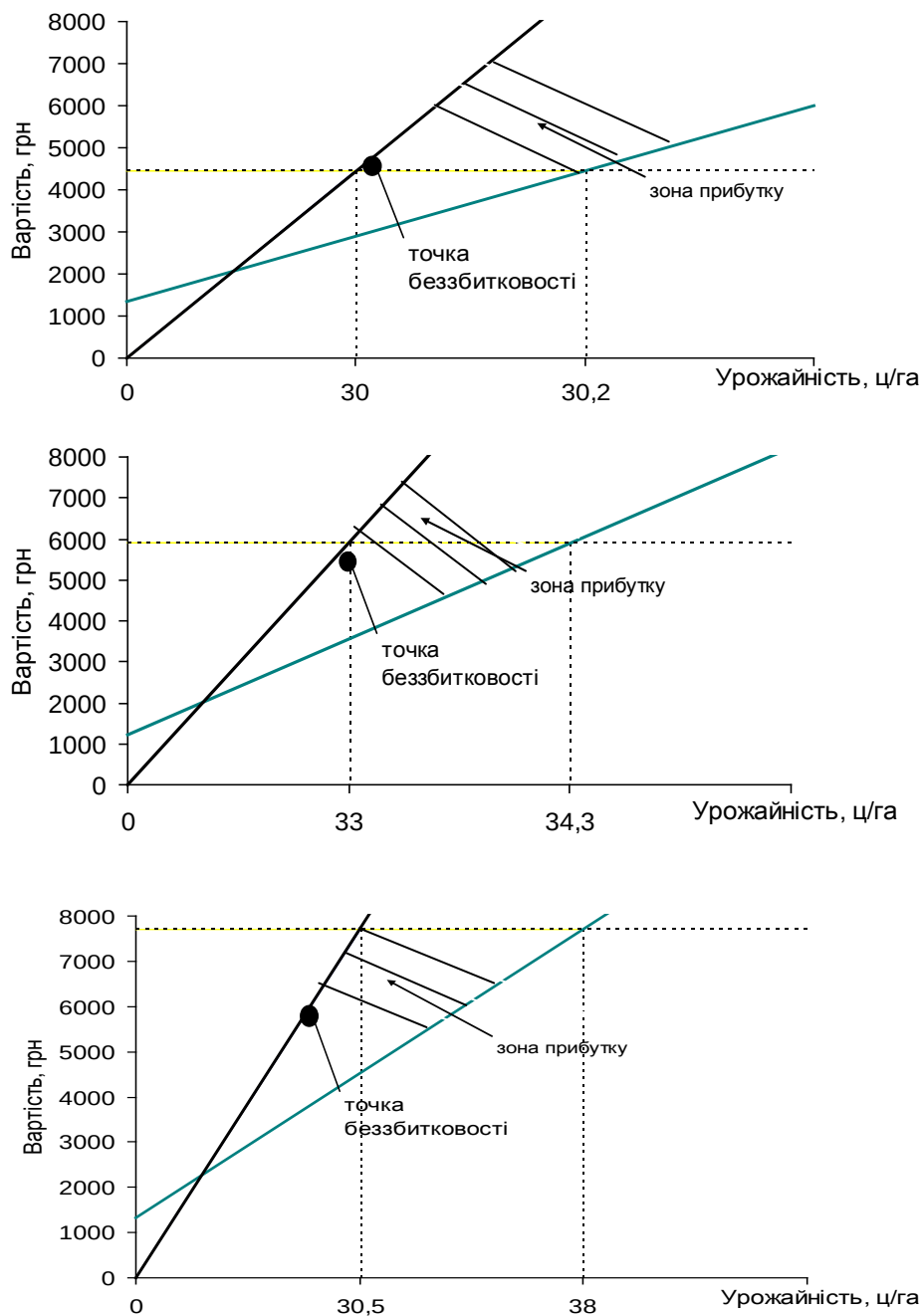

Рис. 3.4. Графіки беззбитковості виробництва пшениці озимої

Користуючись вихідними даними, розрахуємо:

$$1) C_n = 148 \text{ грн/ц}, U_n = 30 \text{ ц/га}, C_p = 147 \text{ грн/ц},$$

$$U_{\bar{o}} = 148 * 30 / 147 = 30,2041 \approx 30,2;$$

$$2) C_n = 179 \text{ грн/ц}, U_n = 33 \text{ ц/га}, C_p = 172 \text{ грн/ц},$$

$$U_{\bar{o}} = 179 * 33 / 172 = 34,3430 \approx 34,3;$$

$$3) C_n = 203 \text{ грн/ц}, U_n = 38 \text{ ц/га}, C_p = 253 \text{ грн/ц},$$

$$U_{\bar{o}} = 203 * 38 / 253 = 30,4901 \approx 30,5.$$

Виходячи з таких міркувань, нами обґрунтовані проектні обсяги виробництва пшениці озимої по Городоцькому районі Львівської області на перспективу в кількості 2 тис. т, у тому числі й для експортних поставок.

Державна підтримка передбачає цілий спектр економічних функцій, дій, заходів в умовах функціонування ринку. Це надзвичайно складне питання, вирішуючи яке, доводиться враховувати інтереси товаровиробників, споживачів і держави. Основні форми державної підтримки подано на рис. 3.5.

Рис. 3.5. Класифікація державної підтримки розвитку зернової галузі*

*Джерело: розробка автора

Відродження, стабілізація й вихід зернової галузі на проектний рівень вимагає вдосконалення технології вирощування зернових культур. Тут потрібна допомога держави щодо ліквідації диспаритету цін на техніку, пальне і мастила, добрива та насіння, регулювання випуску й продажу їх. Зі свого боку, товаровиробникам необхідно застосувати прогресивні технологічні рішення.

Отже, сьогодні основними завданнями щодо розвитку зернової галузі є:

1. формування та утвердження єдиного конкурентоспроможного національного ринку сільськогосподарської продукції;
2. визначення перспектив розвитку галузі;
3. перетворення зернової галузі у пріоритетний сектор економіки;
4. відновлення (встановлення) паритету цін між сільським господарством та промисловістю;
5. захист і підтримка вітчизняного сільськогосподарського виробництва;
6. формування виробничої інфраструктури галузі;
7. проведення земельної реформи;
8. адаптація сільськогосподарського виробництва до вимог світового ринку;
9. розвиток соціальної інфраструктури села.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

У науковій роботі для вирішення поставленої проблеми проведене комплексне дослідження, що дозволило зробити такі висновки теоретико-методичного змісту та науково-практичного спрямування:

1. Функціонування зернової галузі, відродження внутрішнього і зовнішнього ринків зерна потребують вдосконалення його структури з метою задіяння всіх ланок, без чого його механізм не запрацює в потрібному ритмі. Для цього запропоновано удосконалити стратегічні альтернативи розвитку зернової галузі, які визначаються значенням у динаміці основних ознак стратегічного позиціонування і дозволять галузі забезпечити подальше його функціонування.

2. При визначенні стратегічних альтернатив розвитку ринку зерна слід здійснити аналіз та оцінку зовнішнього та внутрішнього середовища суб'єктів ринку. З цією метою проведено SWOT-аналіз, який описує зв'язки між сильними і слабкими сторонами підприємства, з одного боку, та загрозами і можливостями у зовнішньому оточенні, з іншого, і встановлює їх парні комбінації.

3. Відродження, стабілізація й вихід зернової галузі на проектний рівень вимагає вдосконалення технології вирощування зернових культур. Тут потрібна певна регулятивна допомога держави щодо вирівнювання диспаритету цін на техніку, паливо і мастила, добрива та на посадковий матеріал, що забезпечить достовірну оцінку та обґрунтованість перспектив галузі.

4. В ринковій структурі зернової галузі повинен бути задіяний ринок продукції. Оскільки в умовах конкуренції багато залежить від підприємливості, повинне бути задіяне наповнення ринку зерном, яка повинна діяти для регулювання пропозиції на ринку, побудована на принципах рівноправності.

Перспективами подальших досліджень є деталізоване вивчення рефлексійної бази науково-технічних розробок в частині обліку зерновиробництва та визначення основних піходів щодо забезпечення підвищення конкурентоспроможності підприємств зернового напрямку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белова І.М. Обліково-аналітичне забезпечення виробництва продукції рослинництва: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук; НААНУ – Н., 2012.
2. Бондаренко Т.Ю. Облік і контроль загальновиробничих витрат (на прикладі гірничо-збагачувальних підприємств): автореф. дис. канд. екон.наук: спец. 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). Київ. 2009. 23с.
3. Бутинець Ф.Ф. Організація бухгалтерського обліку: Підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит»/ Бутинець Ф.Ф., Войналович О.П., Томашевська І.Л. /За ред Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: ПП ім. Шевченка. "Рута", 2005. – 448 с.
4. Венжега Д.І. Поняття обліку витрат на виробництво та шляхи його вдосконалення // Інноваційна економіка. 2015. № 11 (37). С. 294–297.
5. Галицький О.М. Шляхи удосконалення обліку зернових культур в сільськогосподарських підприємствах // Актуальні питання сучасної економіки. О.: ОДАУ .2013р. С. 46-50.
6. Галушко В. П. Точка беззбитковості : теоретичні погляди на методологію розрахунків // Економіка АПК. 2006. №10. С. 3-7.
7. Дробязко С. І. Управління витратами підприємства на основі процесу бюджетування: автореф. дис. канд. екон. наук: спец 08.00.04 – економіка та управління підприємствами. Київ, 2011. 19с.
8. Костякова А.А. Облік витрат на виробництво продукції рослинництва: автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит. Київ, 2010 . 19с.
9. Маркс К. Капитал: Т.1-2 // К. Маркс и Ф. Энгельс. Соч. Т.23. - М.: Политиздат, 1961.
10. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств: наказ

- Міністерства аграрної політики України від 18 травня 2001 р. № 132 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc>
11. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності» від 01.01.2012 року
 12. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» Затв. Наказом МФУ від 07.02.2013 року № 73.
 13. Погорєлов Ю.С. Вибір обґрунтування методів управління затратами підприємства: автореф. дис. канд. екон. наук: спец 08.06.01 – Економіка, організація і управління підприємствами. Донецьк, 2008. 32с.
 14. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати». Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 р. N 318.
 15. Рикардо Д. Начала политической экономии и налогового обложения. М.: Государственное издательство политической литературы. -Т. 1. 1955. С. 116—123; 329—331.
 16. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. -М.: Соцэкгиз, 1962. С. 23—25; 556—558.
 17. Скидан О. В. Інституційні засади формування аграрної політики України : монографія. Житомир : Вид-во „Полісся”, 2010. 576 с.
 18. Сук Л. К., Сук П. Л. Бухгалтерський облік: Навч. посіб.. - 2-ге вид., перероб. і доп. - К. : Знання, 2008. 507с.
 19. Шумило Ю.О. Управління витратами в умовах бюджетування на підприємстві: автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». Київ, 2010.
 20. Черткова Н.О. Економічне значення витрат промислових підприємств //Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2006. № 6. С. 444-447.